

30 Ιανουαρίου, 1991

(ΠΟΓΙΑΤΖΗΣ, Δ/στής)

ΑΝΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΑΡΘΡΟ 146 ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

ΕΛΙΣΑΒΕΤ ΠΑΝΤΕΛΙΔΟΥ,

Αιτήτρια,

v.

ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ, ΜΕΣΩ
ΥΠΟΥΡΓΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΛΛΟΥ,

Καθ' ων η αίτηση.

(Υπόθεση Αρ. 747/88).

Σύνταγμα — Άρθρο 28 — Αρχή της Ισότητας — Δεν απαγορεύει διακρίσεις στην μεταχείριση των πολιτών οι οποίες εδράζονται πάνω σε αντικειμενική εκτίμηση πραγμάτων που ουσιαστικά διαφέρουν μεταξύ τους.

5 Συνταγματικό Δίκαιο — Συνταγματικότητα νόμου — Αντισυνταγμα-
τικότητα — Οι νόμοι είναι δεσμευτικοί για όλους εκτός αν αποδει-
χθεί πέραν πάσης λογικής αμφιβολίας ότι είναι αντίθετοι με πρό-
νοιες του Συντάγματος και κηρυχθούν ως εκ τούτου
10 αντισυνταγματικοί και ανεφάρμοστοι από το Ανώτατο Δικαστή-
ριο.

Με την παρούσα προσφυγή η αιτήτρια επιδίωξε την ακύρωση
απόφασης του Διευθυντή του Τμήματος Εσωτερικών Προσόδων με
την οποία επεβλήθησαν στην αιτήτρια τελικές φορολογίες επί της
15 αξίας ακίνητης ιδιοκτησίας της βάσει του περί Φορολογίας Ακινή-
του Ιδιοκτησίας Νόμου του 1980 (Νόμος αρ. 24/80 - άρθρο 3(1))
όπως τροποποιήθηκε. Πριν από την έκδοση της προσβληθείσας
απόφασης το ζήτημα μεταξύ της αιτήτριας και του Διευθυντή ήταν
κατά πόσο η περίπτωση της θα υπαγόταν στις απαλλαγές από τη
20 φορολογία του άρθρου 18 του Νόμου 24/80 και συγκεκριμένα στην
παράγραφο (στ) αυτού που εισήχθη με το άρθρο 6(β) του περί Φο-
ρολογίας Ακινήτου Ιδιοκτησίας (Τροποποιητικού) Νόμου του
1981 (Νόμος Αρ. 25/81). Οι προβλεπόμενες στην παράγραφο αυτή
προϋποθέσεις απαλλαγής περιλαμβάνουν και την κατά κύριο λόγο
25 άσκηση γεωργικής ή κτηνοτροφικής επιχείρησης από τον ιδιοκτήτη
της ιδιοκτησίας και διαμονή αυτού στην περιοχή που βρίσκεται η
ιδιοκτησία. Επειδή ο Διευθυντής δεν ικανοποιήθηκε ότι η αιτή-
τρια πληρούσε τις προϋποθέσεις υπαγωγής στην πιο πάνω απαλ-
λαγή αφού δεν του είχαν υποβληθεί και τα απαραίτητα δικαιολο-

γηκικά, και μετά από ανταλλαγή επιστολών αλλά και αντιδικία επί της διαδικασίας επέβαλε τις προσβαλλόμενες τελικές φορολογίες.

Εκ μέρους της αιτήτριας προβλήθηκε μεταξύ άλλων ο ισχυρισμός, ότι η επαγγελματική ιδιότητα ή ο τόπος κατοικίας του ιδιοκτήτη δεν μπορεί να αποτελέσει κριτήριο για την απαλλαγή από την επιβολή φορολογίας ακίνητης ιδιοκτησίας. Συνεπώς, το σχετικό άρθρο 18(στ) του βασικού Νόμου αντέβαινε στην αρχή της ίσης μεταχείρισης των πολιτών η οποία κατοχυρώνεται στο άρθρο 28 του Συντάγματος, αφού δημιουργούσε δυσμενή διάκριση σε βάρος των ιδιοκτητών γεωργικής γης που δεν ασκούσαν κατά κύριο λόγο γεωργική ή κτηνοτροφική επιχείρηση. 5 10

Το Ανώτατο Δικαστήριο, απορρίπτοντας τον ισχυρισμό της αιτήτριας περί αντισυνταγματικότητας του επίμαχου άρθρου 18(στ) του Νόμου 24/80, αποφάσισε ότι:

1. Οι πρόνοιες της νομοθεσίας είναι δεσμευτικές για όλους εκτός αν αποδειχθεί, πέραν πάσης λογικής αμφιβολίας, ότι αντιτίθενται προς μία ή περισσότερες πρόνοιες του Συντάγματος και κηρυχθούν, ως εκ τούτου, αντισυνταγματικές και ανεφάρμοστες από αρμόδιο Δικαστήριο της Δημοκρατίας. Το Δικαστήριο δεν εξετάζει σε οποιαδήποτε περίπτωση την σκοπιμότητα οποιασδήποτε νομοθετικής πρόνοιας. 15 20

2. Είναι γεγονός ότι το άρθρο 18(στ) του Νόμου 24/80 διακρίνει μεταξύ δύο κατηγοριών ιδιοκτητών γεωργικής ακίνητης ιδιοκτησίας, πράγμα ευμενές για τους μεν και δυσμενές για τους δε. Το γεγονός όμως αυτό από μόνο του δεν είναι αρκετό για να υποστηρίξει τον ισχυρισμό ότι το άρθρο 18(στ) αντιβαίνει στις πρόνοιες του άρθρου 28 του Συντάγματος. Και αυτό διότι έχει κατ'επανάληψη νομολογηθεί ότι η αρχή της ισότητας παραβιάζεται μόνο στις περιπτώσεις που η διάκριση στη μεταχείριση δεν εδράζεται επάνω σε αντικειμενικά εύλογη δικαιολογία. Ο όρος "ίδιοι ενώπιον του νόμου" στην παράγραφο 1 του άρθρου 28 του Συντάγματος δεν ενέχει την έννοια της απόλυτης μαθηματικής ισότητας αλλά παρέχει προστασία μόνο εναντίον αυθαίρετων διακρίσεων και δεν αποκλείει λογικές διακρίσεις που πρέπει να γίνουν ως εκ της φύσεως των πραγμάτων. Ο όρος "δυσμενής διάκριση της παραγράφου 2 δεν αποκλείει λογικές διακρίσεις. Η ευχέρεια του νομοθέτη, όπως έχει νομολογηθεί, να προβαίνει στη θέσπιση διακρίσεων που δικαιολογούνται από τις περιστάσεις, γίνεται ακόμα πιο πλατειά όσον αφορά φορολογικά θέματα, λόγω της περίπλοκης φύσης των θεμάτων αυτών. Τα κριτήρια της διαπίστωσης του ευλόγου ή του παραλόγου της διάκρισης δίδονται από τη νομολογία. 25 30 35 40

Η διάκριση για την οποία παραπονείται η αιτήτρια δικαιολογείται πολύ εύκολα από τη διαφορά μεταξύ των ιδιοκτητών γεωργικής γης που πληρούν τις προϋποθέσεις του άρθρου 18(στ) και όλων των άλλων. Η επίδικη διάκριση στοχεύει στην αύξηση της 45

γεωργικής και κτηνοτροφικής παραγωγής με το χαμηλότερο δυνατό κόστος και στην καταπολέμηση της αστυφιλίας.

5 Υπάρχει άμεση και λογική σχέση μεταξύ του επιδιωκόμενου αυτού σκοπού δημοσίου συμφέροντος και της απαλλαγής που προνοεί το άρθρο 18(στ). Ο νομοθέτης δεν έχει υπερβεί τα όρια όρια της ευχέρειας που διαθέτει να προβαίνει σε δικαιολογημένες διακρίσεις στη μεταχείριση των πολιτών και, επομένως, η επίμαχη πρόνοια δεν παραβιάζει την αρχή της ισότητας όπως κατοχυρώνεται στο άρθρο 28 του Συντάγματος.

10 3. Επί της ουσίας της προσφυγής με αναφορά στους υπόλοιπους λόγους ακύρωσης, έχει διαπιστωθεί ότι μερικοί τουλάχιστον από αυτούς δεν έχουν συζητηθεί επαρκώς μεταξύ των δύο πλευρών. Το Δικαστήριο θα ήθελε επίσης να ακουσει τις απόψεις των μερών σχετικά με το εμπρόθεσμο της προσφυγής όσον αφορά την τρίτη θεραπεία που επιδιώκεται. Το θέμα αυτό εγείρεται με πρωτοβουλία του Δικαστηρίου σύμφωνα με τις εξουσίες του βάσει της νομολογίας. Εκδίδονται, επομένως, οδηγίες για το επανάνοιγμα της υπόθεσης η οποία ορίζεται για τις 6.2.1991. Επιφυλάσσεται η απόφαση αναφορικά με τα έξοδα.

20 *Οδηγίες ως ανωτέρω.*

Αναφερόμενες υποθέσεις:

Δημοκρατία ν. Χριστούδια και άλλων (1988) 3 Α.Α.Δ. 2622·

Μικροομάτης ν. Δημοκρατίας, 2 Α.Α.Σ.Δ. 125·

Απόφαση Συμβουλίου επικρατείας της Ελλάδας Αρ. 3160/76·

25 *Μάτσης ν. Δημοκρατίας (1969) 3 Α.Α.Δ. 245 (Ολομ.)·*

Khandige v. Agricultural I.T.O.A. Decision of the Supreme Court of India·

Kissonerga Development Co. Ltd. και άλλοι ν. Δημοκρατίας (1982) 3 Α.Α.Δ. 462·

30 *G.A.P. Estates Ltd. ν. Δημοκρατίας (1988) 3 Α.Α.Δ. 2420.*

Προσφυγή.

Προσφυγή εναντίον της φορολογίας ακίνητης ιδιοκτησίας που επιβλήθηκε στην αιτήτρια για τα χρόνια 1980-1982.

35 *Χρ. Τριανταφυλλίδης, για την αιτήτρια.*

Γ. Λαζάρου, Δικηγόρος της Δημοκρατίας, για τους καθ' ων η αίτηση.

Cur. adv. vult.

Ο Δικαστής κ. Πογιατζής ανάγνωσε την ακόλουθη απόφαση.

5

ΠΟΓΙΑΤΖΗΣ, Δ: Η Αιτήτρια είναι ιδιοκτήτρια μεγάλης ακίνητης ιδιοκτησίας στη Δημοκρατία.

Με βάση το άρθρο 3(1) του περί Φορολογίας Ακινήτου Ιδιοκτησίας Νόμου του 1980 (Νόμος αρ. 24/80) όπως τροποποιήθηκε με τον περι Φορολογίας Ακινήτου Ιδιοκτησίας (Τροποποιητικό) Νόμο του 1981 (Νόμος αρ. 25/81), πάνω σε όλη την ακίνητη ιδιοκτησία που βρίσκεται μέσα στη Δημοκρατία επιβάλλεται και εισπράττεται κάθε χρόνο φόρος κατά συντελεστή 1,5 τοις χιλίοις πάνω στην αξία της. Σύμφωνα δε με το άρθρο 4 του βασικού Νόμου, όλοι οι ιδιοκτήτες τέτοιας ιδιοκτησίας έχουν υποχρέωση να καταβάλουν το φόρο αναφορικά με αυτή. Υπάρχουν όμως και ορισμένες απαλλαγές από τη γενική αυτή φορολογική υποχρέωση των ιδιοκτητών, για τις οποίες γίνεται πρόνοια στο άρθρο 18 του βασικού Νόμου, όπως έχει μεταγενέστερα τροποποιηθεί. Σχετική με την παρούσα υπόθεση είναι η απαλλαγή που έχει εισαχθεί στο άρθρο 18 του βασικού Νόμου ως παράγραφος (στ), με το άρθρο 6(β) του Νόμου αρ. 25/81 και η οποία έχει ως εξής:

10

15

20

"18. Δεν επιβάλλεται ή εισπράττεται φόρος επί των ακολούθων:

25

.....

(στ) γεωργικής ακινήτου ιδιοκτησίας (εξαιρουμένων οωνδύποτε οικοδομημάτων ή ετέρων κτισμάτων ή έργων) ανηκούσης εις φυσικόν πρόσωπον το οποίον ασκεί κατά κύριον λόγον γεωργικήν ή κτηνοτροφικήν επιχείρησιν και διαμένει εντός της περιοχής ένθα ευρί-

30

σχεται η γεωργική ιδιοκτησία η οποία χρησιμοποιείται υπό του ιδιοκτήτου αποκλειστικώς δια γεωργικούς ή κτηνοτροφικούς σκοπούς."

5 Για να συμπληρώσω την εικόνα που συνθέτει το νομικό πλαίσιο μέσα στο οποίο θα εξεταστούν μερικοί βασι-
κοί νομικοί ισχυρισμοί της αιτήτριας στην παρούσα προ-
σφυγή, θα πρέπει να αναφέρω και την πρόνοια του
άρθρου 7(1) του Νόμου η οποία επιβάλλει σε όλους τους
10 ιδιοκτήτες που είναι υπόχρεοι να καταβάλουν φόρο ανα-
φορικά με την ακίνητη ιδιοκτησία τους, την υποχρέωση να
υποβάλουν, πριν τις 30 Σεπτεμβρίου 1980 στο Διευθυντή
του Τμήματος Εσωτερικών Προσόδων ("Διευθυντή"), δή-
λωση στην οποία να αναφέρεται η ακίνητη ιδιοκτησία
15 τους κατά την 1η Ιανουαρίου 1980 και η αξία της κατά την
ίδια ημερομηνία.

Στις 26 Μαΐου 1981 η Αιτήτρια υπέβαλε τη δήλωση της
πάνω στο έντυπο I.R.302, η οποία λήφθηκε από το Διευθυ-
ντή στις 27 Μαΐου 1981. Η υποβολή αυτής της δήλωσης
20 από την αιτήτρια έγινε προφανώς για εκπλήρωση της υπο-
χρέωσής της κάτω από το άρθρο 7(1) του Νόμου, όπως η
ίδια και/ή ο σύμβουλός της την είχαν αντιληφθεί. Και
τούτο γιατί μέσα στη δήλωσή της εκείνη η αιτήτρια παρέ-
λειψε να αναφέρει την αξία μεγάλου μέρους της ιδιοκτη-
σίας της που η ίδια περιγράφει απλώς ως γεωργική.
25 Όμως, τρεις μέρες αργότερα, με επιστολή της ημερομηνίας
29 Μαΐου 1981, η αιτήτρια πληροφορεί το Διευθυντή για
την αξία της γεωργικής της ακίνητης ιδιοκτησίας. Με
βάση τη συνολική αξία των £135,000 της ακίνητης ιδιοκτη-
σίας της που δεν ήταν γεωργική, όπως αναφέρεται στη δή-
30 λωση της ημερομηνίας 26 Μαΐου 1981, επιβλήθηκε στην
αιτήτρια φόρος £150.

Στις 26 Απριλίου 1982 ο Διευθυντής απέστειλε στην
αιτήτρια την ακόλουθη επιστολή:

"Κυρία,

35 Φορολογία Ακίνητης Ιδιοκτησίας Νόμοι 24/80 και

25/81 (Τροποποιητικός)

Αναφέρομαι στη δήλωση Ακίνητης Ιδιοκτησίας που υποβάλετε στις 27 Μαΐου 1981 για την ακίνητη περιουσία που είχατε κατά την 1 Ιανουαρίου 1980.

Στη δήλωση αυτή καθώς και στην επιστολή σας της 29 Μαΐου 1981 αναφέρετε ότι μέρος της περιουσίας που δηλώσατε έχει απαλλοτριωθεί ή είναι γεωργική γη και επληρώσατε μόνο για περιουσία αξίας £135,000. Για να γίνει δυνατή η εξέταση της υπόθεσής σας παρακαλείσθε όπως δώσετε σε τριάντα μέρες από σήμερα τα ακόλουθα: 5 10

(α) Τα διατάγματα δυνάμει των οποίων έγιναν οι απαλλοτριώσεις.

(β) Το έντυπο IR313 το οποίο σας εσωκλείεται αφού συμπληρωθή με όλα τα στοιχεία και δικαιολογητικά που απαιτούνται προκειμένου να εξακριβωθή κατά πόσον εφαρμόζονται οι πρόνοιες του άρθρου 18(στ) των πιο πάνω Νόμων στην δική σας περίπτωση. 15

Με τιμή,"

Επειδή η αιτήτρια ούτε απάντησε στην πιο πάνω επιστολή του Διευθυντή ούτε παρουσίασε σ' αυτόν οποιαδήποτε από τα στοιχεία που της ζητήθηκαν, στις 23 Οκτωβρίου 1982, ο Διευθυντής της απέστειλε ειδοποιήσεις επιβολής φορολογίας ακίνητης ιδιοκτησίας για τα έτη 1980, 1981 και 1982 οι οποίες βασίστηκαν πάνω στην αξία των κτημάτων που δήλωσε η αιτήτρια. Με επιστολή του ημερομηνίας 17 Δεκεμβρίου 1982 στο Διευθυντή, ο σύμβουλος της Αιτήτριας κ. Φάνος Ιωνίδης υπέβαλε εκπρόθεσμα ένσταση στις πιο πάνω φορολογίες για να καταστεί εφικτή, όπως είχε πει, η κατάθεση προσφυγής εναντίον της τελικής απόφασης που ο Διευθυντής θα εξέδιδε πάνω στην ένσταση. Η ουσία της ένστασης περιέχεται στην παράγραφο 4 της επιστολής του κ. Ιωνίδη, στην οποία αναφέρονται τα εξής: 20 25 30

5 "4. Εν όψει της παρεξηγήσεως ήτις καλή τη πίστη
έλαβε χώρα, παρακαλούμεν όπως δεχθήτε την τυπικώς
εκπρόθεσμον ταύτην ένσταση και λάβετε τελικήν από-
φασιν επ' αυτής δια να δυνηθώμεν να χωρήσωμεν με
10 την κατάθεσιν προσφυγής, καθότι φρονούμεν ότι ο
φόρος βαρύνει και επιβάλλεται επί ιδιοκτησίας μη
ούσης γεωργικής γης και ασχέτως της ιδιότητος του
ιδιοκτήτου, παρά του οποίου δύναται μόνον να εισπρα-
χθή. Τα κριτήρια δέον να είναι κατά πόσον η ιδιοκτη-
15 σία συνίσταται εκ γεωργικής γης και ανεξαρτήτως του
ποιός είναι ή πού διαμένει ο ιδιοκτήτης. Αι πρόνοιαι
του άρθρου 38(στ) του Νόμου συνιστούν δυσμενή διά-
κρισιν και εν όψει του γεγονότος ότι γεωργική γη ανή-
κουσα εις εκκλησιαστικά ιδρύματα σιωπηρώς δεν φο-
ρολογείται, φρονούμεν ότι και ιδιώται πολίται της
20 Δημοκρατίας κατέχοντες γεωργικήν γην δέν πρέπει να
καταβάλλωσι φόρον επί της αξίας της."

25 Η ένσταση της αιτήτριας απορρίφθηκε από το Διευθυ-
ντή ως εκπρόθεσμη. Εναντίον της απόρριψης της καταχω-
ρήθηκε η προσφυγή αρ. 6/83. Με το αιτιολογικό ότι στις
ειδοποιήσεις επιβολής φορολογίας δε διευκρινίζετο ότι η
αιτήτρια έπρεπε να υποβάλει ένσταση αν δεν ικανοποιείτο
30 με τις επιβληθείσες φορολογίες, το Δικαστήριο αποφάσισε
ότι η ένστασή της έπρεπε να μην είχε απορριφθεί ως εκ-
πρόθεμη.

Ως αποτέλεσμα της δικαστικής αυτής απόφασης στην
προσφυγή αρ. 6/83 και για σκοπούς εξέτασης της ένστα-
σης, ο Διευθυντής απέστειλε στην αιτήτρια επιστολή ημε-
ρομηνίας 20 Οκτωβρίου 1986 με την οποία ζητούσε την
35 υποβολή από την αιτήτρια, μέσα σε ένα μήνα, στοιχείων
για να μπορέσει, όπως ανέφερε, να εξακριβώσει κατά
πόσο εμπίπτει η περιουσία της στις πρόνοιες του άρθρου
18(στ) των περί Φορολογίας Ακινήτου Ιδιοκτησίας Νόμων
του 1980 έως 1981. Θα πρέπει στο σημείο αυτό να παρατη-
ρήσω ότι ο Διευθυντής ασφαλώς δεν είχε εξουσία να εξε-
τάσει τον ισχυρισμό της ένστασης της αιτήτριας που αφο-
ρούσε τη συνταγματικότητα του άρθρου 18(στ) του
40 Νόμου, ούτε είχε εξουσία να αγνοήσει ολόκληρη ή μέρος

της πρόνοιας του άρθρου 18(στ) για τον προβαλλόμενο από την αιτήτρια ή για οποιοδήποτε άλλο λόγο.

Η αιτήτρια και πάλι παρέλειψε να ανταποκριθεί στην επιστολή του Διευθυντή. Συγκεκριμένα, ο σύμβουλος της κ. Ιωνίδης, με απαντητική επιστολή του ημερομηνίας 27 Οκτωβρίου 1986, πληροφόρησε το Διευθυντή ότι η προσκόμιση περαιτέρω στοιχείων από την αιτήτρια περιττεύει για τους λόγους που εκθέτει, στους οποίους δεν είναι ανάγκη να αναφερθώ στο παρόν στάδιο.

Έχοντας υπόψη την παράλειψη εκ μέρους της αιτήτριας να παρουσιάσει τα στοιχεία που επανειλημμένα της είχαν ζητηθεί, στις 7 Ιουνίου 1988 ο Διευθυντής απέστειλε στην αιτήτρια τελικές φορολογίες μαζί με επεξηγηματική επιστολή στην οποία δίδεται η αιτιολογία της απόφασής του, η ουσία της οποίας βρίσκεται στην πιο κάτω παράγραφο:

"Εν όψει του γεγονότος ότι παραλείψατε να υποβάλετε αποδεικτικά στοιχεία για να υποστηρίξετε τον ισχυρισμό σας, παρόλον που σας δόθηκε αρκετό χρονικό διάστημα για τούτο, πιστεύω ότι η περίπτωση σας δεν εμπίπτει στις πρόνοιες του άρθρου 18(στ) των Νόμων 24/80 - 33/87 τις οποίες δεν πληρείτε, και έτσι αδυνατώ να απαλλάξω τα ακίνητά σας από την φορολογία ακίνητης ιδιοκτησίας, θεωρώντας ότι δεν ασκείτε κατά κύριο λόγο το επάγγελμα του γεωργού."

Οι τελικές φορολογίες που ο Διευθυντής εξέδωσε στις 7 Ιουνίου 1988 - ταχυδρομήθηκαν στην αιτήτρια στις 30/6/1988 και παρελήφθησαν από αυτή στις 2/7/1988 - έχουν ως εξής:

Έτος	Εκτίμηση Αιτήτριας	Εκτίμηση Διευθυντή	Πληρωτέος Φόρος
1980	£690,820.-	£1,616,470.-	£1,364.02 σεντ

4 Α.Α.Δ.	Παντελίδου ν. Δημοκρατίας κ.ά.	Πογιατζής, Δ.
1981	£690,820.-	£1,616,470.-
1982	£690,820.-	£1,348.09 "

5 Στις 7 Σεπτεμβρίου 1988 η αιτήτρια καταχώρησε την παρούσα προσφυγή ισχυριζόμενη ότι οι πιο πάνω φορολογίες έγιναν από το Διευθυντή καθ' υπέρβαση εξουσίας, κατά παράβαση του Νόμου και του Συντάγματος και είναι, ως εκ τούτου, άκυρες.

10 Παρά το γεγονός ότι τα νομικά σημεία πάνω στα οποία η αιτήτρια, όπως αναφέρει στην αίτησή της, στηρίζεται για να επιτύχει την ακύρωση των τριών επίδικων φορολογιών είναι πολλά, θα περιοριστώ στο παρόν στάδιο, για τους λόγους που θα εξηγήσω αργότερα, στον ισχυρισμό της αιτήτριας που περιέχεται στην εκπρόθεσμη ένσταση που ο σύμβουλος της κ. Ιωνίδης υπέβαλε εκ μέρους της και ο οποίος αφορά τη συνταγματικότητα του άρθρου 15 18(στ) του Νόμου. Εισηγείται, βέβαια, στη γραπτή του αγόρευση ο ευπαίδευτος δικηγόρος της αιτήτριας, υιοθετώντας επί του προκειμένου την ένσταση που είχε υποβάλει ο σύμβουλός της, ότι "κριτήριο δια την απαλλαγή από 20 την επιβολή φορολογίας ακινήτου ιδιοκτησίας θα πρέπει να είναι η χρήση και η ποιότητα της ιδιοκτησίας επί της οποίας ο φόρος πρόκειται να επιβληθεί και όχι η επαγγελματική ιδιότητα ή ο τόπος κατοικίας του ιδιοκτήτη". Όμως, ο καθορισμός των οποιωνδήποτε κριτηρίων απαλλαγής από τη φορολογία εμπίπτει στην αποκλειστική αρμοδιότητα της νομοθετικής εξουσίας η οποία, στην περίπτωση του άρθρου 18(στ) του Νόμου, καθόρισε κριτήρια που περιλαμβάνουν την επαγγελματική ιδιότητα και τον 25 τόπο κατοικίας του ιδιοκτήτη που δικαιούνται σε απαλλαγή. Και η νομοθετική αυτή πρόνοια είναι δεσμευτική και 30 για το Διευθυντή και για την αιτήτρια και για όλους, εκτός αν αποδειχθεί, πέραν πάσης λογικής αμφιβολίας, ότι είναι αντίθετη προς μια ή περισσότερες πρόνοιες του Συντάγματος και κηρυχθεί, ως εκ τούτου, αντισυνταγματική και ανεφάρμοστη από αρμόδιο Δικαστήριο της Δημοκρατίας. Το Δικαστήριο δεν εξετάζει σε οποιαδήποτε περίπτωση τη σκοπιμότητα οποιασδήποτε νομοθετικής 35

πρόνοιας.

Το επιχείρημα του κ. Τριανταφυλλίδη εκ μέρους της αιτήτριας είναι ότι το επίδικο άρθρο 18(στ) του Νόμου αντιβαίνει στην αρχή της ίσης μεταχείρισης των πολιτών η οποία κατοχυρώνεται στο άρθρο 28 του Συντάγματος, γιατί εισάγει σαν κριτήριο για την απαλλαγή από την επιβολή της φορολογίας ακίνητης ιδιοκτησίας την επαγγελματική ιδιότητα του ιδιοκτήτη, δημιουργώντας με αυτό το τρόπο δυσμενή διάκριση σε βάρος άλλων φυσικών προσώπων τα οποία, ενώ είναι ιδιοκτήτες γεωργικής γης και υφίστανται δαπάνες για την καλλιέργειά της, δεν ασκούν κατά κύριο λόγο γεωργική ή κτηνοτροφική επιχείρηση. 5 10

Είναι φανερό ότι όσοι από τους ιδιοκτήτες γεωργικής ακίνητης ιδιοκτησίας πληρούν τα κριτήρια που καθορίζει το άρθρο 18(στ) του Νόμου απαλλάσσονται της καταβολής του φόρου αναφορικά με αυτή, σε αντίθεση με άλλους ιδιοκτήτες γεωργικής επίσης γης που όμως δεν πληρούν τα καθορισθέντα κριτήρια. Υπό την έννοια αυτή το επίμαχο άρθρο δημιουργεί διάκριση μεταξύ των δυο κατηγοριών ιδιοκτητών, η οποία είναι ευμενής για όσους ανήκουν στην πρώτη κατηγορία και δυσμενής για όσους ανήκουν στη δεύτερη κατηγορία ιδιοκτητών. Είναι, όμως, το γεγονός αυτό από μόνο του αρκετό για να υποστηρίξει τον ισχυρισμό ότι το άρθρο 18(στ) του Νόμου αντιβαίνει στις πρόνοιες του άρθρου 28 του Συντάγματος; Η απάντηση στο ερώτημα αυτό είναι αρνητική. Λέγω ότι είναι αρνητική χωρίς οποιοδήποτε δισταγμό για τους λόγους που θα αναφέρω στη συνέχεια. 15 20 25

Το άρθρο 28 του Συντάγματος κατοχυρώνει, βέβαια, την ίση μεταχείριση των πολιτών από τους νόμους, τη διοίκηση και τη δικαιοσύνη. Όμως, έχει κατ' επανάληψη νομολογηθεί ότι η αρχή της ισότητας δεν απαγορεύει διακρίσεις στη μεταχείριση των πολιτών, οι οποίες εδράζονται πάνω σε αντικειμενική εκτίμηση πραγμάτων που ουσιαστικά διαφέρουν μεταξύ τους. Η πρόνοια του άρθρου 28 παραβιάζεται μόνο στις περιπτώσεις που η διάκριση στη μεταχείριση δεν εδράζεται πάνω σε αντικειμενικά εύ- 30 35

5 λογη δικαιολογία. Αναφέρω ενδεικτικά την απόφαση της Ολομέλειας, *Δημοκρατία ν. Μαρίας Χριστούδια και άλλων* (1988) 3 Α.Α.Δ. 2622 και στην απόφαση του Ανωτάτου Συνταγματικού Δικαστηρίου (όπως ήταν τότε) στην υπόθεση *Αργύρης Μικρομμάτης ν. Δημοκρατίας*, 2 Α.Α.Σ.Δ. 125, στην οποία τονίστηκε ότι ο όρος "ίδιοι ενώπιον του νόμου" στην παράγραφο 1 του άρθρου 28 του Συντάγματος δεν ενέχει την έννοια της απόλυτης μαθηματικής ισότητας, αλλά παρέχει προστασία μόνο εναντίον αυθαίρετων διακρίσεων και δεν αποκλείει λογικές διακρίσεις που πρέπει να γίνουν ως εκ της φύσεως των πραγμάτων. Τονίστηκε ακόμα ότι ο όρος "δυσμενής διάκριση" στην παράγραφο 2 του άρθρου 28 του Συντάγματος δεν αποκλείει λογικές διακρίσεις.

15 Τις ίδιες αρχές εφαρμόζει στην Ελλάδα το Συμβούλιο Επικρατείας το οποίο στην απόφαση του αρ. 3160/76 αναφέρει, αναφορικά με την αρχή της ισότητας, τα εξής:

20 "Ουχ ήττον δεν αποκλείει η αρχή αυτή την ευρείαν ευχέρειαν του νομοθέτου όπως, αναλόγως προς την φύσιν του υπό ρύθμισιν θέματος και εν όψει των εκάστοτε ειδικών συνθηκών, προβαίνει εις την θέσπισιν διακρίσεων δικαιολογουμένων εκ της συνδρομής ειδικών περιπτώσεων, ή εκ λόγων εξυπηρετούντων το γενικόν συμφέρον."

25 Η ευχέρεια του νομοθέτη, όπως έχει νομολογηθεί, να προβαίνει στη θέσπιση διακρίσεων που δικαιολογούνται από τις περιστάσεις, γίνεται ακόμα πιο πλατειά όταν αφορά φορολογικά θέματα, λόγω της περίπλοκης φύσης των θεμάτων αυτών. Στην απόφαση της Ολομέλειας στην υπόθεση *Ανδρέας Μάτσης ν. Δημοκρατίας* (1969) 3 Α.Α.Δ. 245, ο τότε Πρόεδρος του Δικαστηρίου Γ. Βασιλειάδης είτε επί του προκειμένου τα εξής στη σελίδα 259:

35 "Furthermore, it must not be lost sight of that when taxation laws are attacked on the ground that they infringe the doctrine of equality, the Legislative discretionis permitted by the Judiciary great latitude, in

view, especially, 'of the inherent complexity of fiscal adjustment of diverse elements' and because 'the power of the Legislature to classify is of 'wide range of flexibility' so that it can adjust its system of taxation in all proper and reasonable ways' (see the decision of the Supreme Court of India in *Khandige v. Agricultural I.T.O.A.* as referred to in Basu's Commentary on the Constitution of India, 5th ed. vol. 1, p. 464)". 5

Χαρακτηριστική της προσέγγισης του Δικαστηρίου σε θέματα όπως το υπό εξέταση επίδικο θέμα είναι και η απόφαση του Δικαστή Σαββίδη στην υπόθεση *Kissonerga Development Co. Ltd. και άλλοι ν. Δημοκρατίας* (1982) 3 Α.Α.Δ. 462, στην οποία υιοθετεί στη σελ. 487 το ακόλουθο απόσπασμα από το σύγγραμμα *Constitutional Law of India* του H.M. Seervai, 2η έκδοση, Τόμος 1, στη σελ. 222: 10 15

"However, it was held in *East India Tobacco Co. v. A.P.* that the wide latitude given by our Constitution to the legislature in classification for taxation was correctly described in the following words:

'A State does not have to tax everything in order to tax something. It is allowed to pick and choose districts, objects, persons, methods and even rates for taxation if it does so reasonably The (U.S.) Supreme Court has been practical and has permitted a very wide latitude in classification for taxation.' The Tobacco Case was cited with approval in *Khyerbari Tea Co. Ltd. v. Assam*, and these decisions have been followed in other cases." 20 25

Το ίδιο απόσπασμα υιοθετεί επίσης ο Δικαστής Α. Λοΐζου (όπως ήταν τότε) στην απόφασή του στην υπόθεση *G.A.P. Estates Ltd ν. Δημοκρατίας**. Αναφορικά με τα κριτήρια που πρέπει να εφαρμόζονται για να κριθεί στην κάθε περίπτωση το εύλογο ή το παράλογο της διάκρισης 30

* Προσφυγή Αρ. 417/84 στην οποία η απόφαση που δόθηκε στις 10/12/88 δεν έχει ακόμα δημοσιευτεί. 35

για την οποία υπάρχει ισχυρισμός ότι παραβιάζει την αρχή της ισότητας, δε νομίζω ότι θα μπορούσα να προσθέσω οτιδήποτε στα όσα επί του προκειμένου αναφέρει στην απόφασή του ο Δικαστής Σαββίδης στην υπόθεση *Kisso-perga ν. Δημοκρατίας* (ανωτέρω). Για το λόγο αυτό παραθέτω αυτούσιο και υιοθετώ το ακόλουθο απόσπασμα από τη σελ. 486 της απόφασης εκείνης:

"In dealing with the reasonable basis of classification, the following is stated in *Basu* (supra) at page 452:

"It is not possible to exhaust the circumstances or criteria which may afford a reasonable basis for classification in all cases. As the American Supreme Court has observed-

"The constitutional formula to afford equal protection of the laws sets a goal not attainable by the invention and application of a precise formula. This Court has never attempted that impossible task' *.

On the same principle, our Supreme Court has laid down only two broad tests for determining whether a classification is reasonable:

(i) The classification must be founded on an intelligible differentia which distinguishes persons or things that are grouped together from other left out of the group and

(ii) that differentia must have a rational relation to the object sought to be achieved by the statute in question.

It depends on the object of the legislation in view and whatever has a reasonable relation to the object or purpose of the legislation is a reasonable basis for classification of the objects coming under the purview of the enactment. What is necessary is that there must be a

* *Kotch v. Port Pilot Commers.*, (1947) 330 U.S.552.

nexus between the basis of classification and the object of the Act under consideration."

Η διάκριση για την οποία παραπονεείται η αιτήτρια στην παρούσα προσφυγή, όσο δυσμενής και να είναι γι' αυτή, δικαιολογείται πολύ εύλογα κατά τη γνώμη μου από εμφανή διαφορά που υφίσταται μεταξύ ιδιοκτητών γεωργικής γης οι οποίοι ασκούν κατά κύριο λόγο γεωργική ή κτηνοτροφική επιχείρηση και διαμένουν στην περιοχή στην οποία βρίσκεται η ιδιοκτησία αυτή, αφ' ενός, και όλων των άλλων ιδιοκτητών γεωργικής γης, αφ' ετέρου. Το δημόσιο συμφέρον εξυπηρετείται με τη διάκριση αυτή γιατί προάγει την επιθυμητή καλλιέργεια της γεωργικής γης από τους ιδιοκτήτες της και την επιθυμητή διαμονή τους στην περιοχή της γεωργικής τους γης και όχι στις πόλεις. Η επίδικη διάκριση στοχεύει, κατά τη γνώμη μου, στην αύξηση της γεωργικής και κτηνοτροφικής παραγωγής με το χαμηλότερο δυνατό κόστος και στην καταπολέμηση της αστυφιλίας. Υπάρχει άμεση και λογική σχέση μεταξύ του επιδιωκόμενου σκοπού και της απαλλαγής που προνοεί το άρθρο 18(στ) του Νόμου. Υπό τας περιστάσεις, η ετυμηγορία μου είναι ότι, με την ψήφιση του άρθρου 18(στ) του Νόμου, ο νομοθέτης δεν έχει υπερβεί τα άκρα όρια της ευχέρειας που διαθέτει να προβαίνει σε δικαιολογημένες διακρίσεις στη μεταχείριση των πολιτών και, επομένως, η επίμαχη πρόνοια δεν παραβιάζει την αρχή της ισότητας όπως κατοχυρώνεται στο άρθρο 28 του Συντάγματος.

Παραμένει τώρα η εξέταση της ουσίας της προσφυγής με αναφορά στους συγκεκριμένους λόγους ακύρωσης που απαριθμούνται στο κείμενο της αίτησης. Στη διάρκεια της εξέτασης των λόγων αυτών από το Δικαστήριο έχει διαπιστωθεί ότι μερικοί τουλάχιστον από τους λόγους αυτούς δεν έχουν συζητηθεί επαρκώς από τους ευπαιδευτούς δικηγόρους των δύο πλευρών. Θα ήθελα ακόμα να ακούσω τις απόψεις των δικηγόρων σχετικά με το εμπρόθεσμο ή όχι της προσφυγής όσον αφορά την τρίτη θεραπεία που ζητά η αιτήτρια, θέμα που εγείρω με δική μου πρωτοβουλία σύμφωνα με τις εξουσίες μου επί του προκειμένου

4 Α.Α.Δ. Παντελίδου ν. Δημοκρατίας κ.ά. Πογιατζής, Δ.

5 όπως αυτές καθορίζονται από τη νομολογία. Εκδίδω, επομένως, οδηγίες για το επανάνοιγμα της υπόθεσης την οποία και ορίζω ενώπιόν μου στις 6 Φεβρουαρίου, 1991 και ώρα 9.30 π.μ. Επιφυλάσω την απόφασή μου αναφορικά με τα έξοδα.

Οδηγίες ως ανωτέρω.